

370. výročie narodenia
Jána Brokoffa

KULTÚRA A UMENIE

HUDBA

2022 Rok SLOVENSKÉHO HUDBNÉHO UMENIA

Spevácke kurzy na Zámku Liteň a koncert *DOTEK LÁSKY*

18. 6. o 18.00, areál Zámku Liteň

Barokový zámok v stredočeskom mestečku Liteň organizuje už 9. ročník Festivalu Jarmily Novotnej. Jej súčasťou tvoria originálne spevácke kurzy, na ktorých participujú aj mladé slovenské talenty. Ich lektorkami sú holandská mentorka spevu Margreet Honig a Simona Houđa Šaturová, sopranistka slovenského pôvodu. Výnimočnosť tohto ročníka potvrdzuje exkluzívna spolupráca s Operným štúdiom Slovenského národného divadla. Z neho sa na festivale predstavia nielen vybraní speváci (Veronika Bilová, Linda Mellenová, Pavla Mlčáková, Zoya Petrová, Belinda Sandiová. Juraj Kuchár a Ivan Lyvch), ale k vedeniu samotných kurzov sa v tomto ročníku pripojí tiež **Marek Mokoš, režijný garant Operného štúdia SND.**

Spevácke kurzy už tradične zakončí open air koncert, tentokrát pod názvom *Dotek lásky*. Scénické predstavenie bude zahŕňať árie inšpirované romantickými motívmi z veršov anglického renesančného umelca Williama Shakespeara:

"Pokud je hudba jídlom lásky,... hraj dál"
"Očima poslouchat – to je moudrost lásky"
William Shakespeare

Pre verejnosť je možné zakúpenie lístkov prostredníctvom e-mailovej adresy tickets@zamekliten.cz alebo na telefónnom čísle 737 650 497.

Prípravili:

Nezisková organizácia Zámek Liteň, Festival Jarmily Novotnej, Operné štúdio Slovenského národného divadla a Slovenský inštitút v Prahe

Eva Hornyáková na festivale TŘEBOŇSKÁ NOCTURNA

16. 7. o 19.30, nádvorie mestského úradu, Třeboň

Srdečne Vás pozývame už na 19. ročník hudobného festivalu Třeboňská nocturna, kde okrem iných zaujímavých hudobných umelcov vystúpi tiež výnimočná sopranistka Eva Hornyáková.

V rámci jej programu venovanému pocte Eme Destinovej zaznejú skladby svetových veľikánov ako napríklad Antonína Dvořáka, Bedřicha Smetanu či Petra Iljiča Čajkovského. Súčasne zaznejú árie z Bizetovej opery *Carmen* či Verdiho *Nabucca*. Evu Hornyákovú bude hudobne sprevádzať hudobné teleso z Filharmónie v Hradci Králové, pod vedením dirigentky Miriam Němcovej.

Eva Hornyáková vyštudovala spev na Konzervatóriu v Košiciach a Vysokú školu múzických umení v Bratislave. Úspešne sa zúčastnila na viacerých medzinárodných speváckych súťažiach v Drážďanoch, Aténach, Bayrethe i vo Viedni. V roku 2006 debutovala v Slovenskom národnom divadle a vzápätí sa stala jeho sólistkou. Vystupovala v Španielsku a v Nemecku, so súborom svojej domovskej scény tiež na ostrove Cyprus a v Japonsku. Na open air festivale v rakúskom Gars am Kamp stvárnila rolu Mařenky v inscenácii *Prodaná nevěsta* a Micaelu v Bizetovej *Carmen*. Spomedzi jej ďalších rolí možno spomenúť postavu Mimi v *Madame Butterfly* či Paminu v *Čarovnej flaute*. Za rolu Markétky v Gounodovom *Faustovi* získala Cenu opernej kritiky časopisu *Hudobný život*. Koncertný repertoár Evy Hornyákovovej zahŕňa diela G. Mahlera, J. Brahmsa, L. van Beethovena, G. Verdiho, A. Dvořáka a ďalších.

 TŘEBOŇSKÁ
NOCTURNA

EVA
HORNYÁKOVÁ

16. července 2022
nádvoří městského úradu Třeboň

19. ročník mezinárodního hudebního festivalu Třeboňská nocturna
12.–16. července 2022

Peter Lipa na BOHEMIA JAZZFESTe

15. 7. – Hluboká nad Vltavou

16. 7. – Domažlice

17. 7. – Brno

V rámci 17. ročníku prestížneho džezového festivalu, ktorý sa každoročne koná po celej Českej republike, s podporou Slovenského inštitútu vystúpi až na troch koncertoch najvýraznejšia osobnosť slovenského džezu Peter Lipa.

Bohemia JazzFest sa stal v krátkom čase jedným z najväčších letných jazzových slávností v Európe. Festival založil v roku 2005 uznávaný jazzový gitarista Rudy Linka, ktorého cieľom bola propagácia špičkového svetového jazzu v Českej republike. Každý rok priláka takmer 100 tisíc fanúšikov na historické námestia po celej krajine. Navyše, jazzové umenie je na koncertoch sprostredkované celkom zadarmo.

Pre bližšie informácie k programu tohto ročníka sledujte webové stránky festivalu:

www.bohemiajazzfest.cz

Peter Lipa je dlhé roky jedným z najvýraznejších spevákov slovenskej jazzovej scény. Vo svojej mladosti sa širokospektrálne venoval hudobnému vzdelaniu, keď sa naučil hrať na nástroje ako sú husle, trúbka, trombón i gitara. Už v roku 1967 hral v popovo-džezovej formácii Istropolitana. O rok na to spoluzakladal skupinu Blues Five, ktorá kombinovala blues práve s jazzovými prvkami. V 70. a 80. rokoch bol súčasťou viacerých jazzových zoskupení, z tých najvýraznejších možno spomenúť Revival Jazz Band alebo Lipa – Šeban band. Spevák sa dodnes aktívne zapája do viacerých hudobných projektov. Už v roku 1998 mu bola udelená cena Krištáľové krídlo za prínos v oblasti hudobného umenia.

Slovenská literatúra na festivale SVĚT KNIHY 2022

11. 6. – Výstaviště, Praha 7

Ako už je tradične zvykom, aj tento rok sa na Výstavišti v pražských Holešovicích uskutoční medzinárodný knižný veľtrh a literárny festival s názvom Svět knihy. Keďže ako čestného hosta privíta festival v tomto ročníku Taliansko, jeho téma je inšpirovaná myšlienkou svetovo presláveného spisovateľa Umberta Eca, ktorá znie: „Žijeme pre knihy a je to sladké poslanie v upadajúcom svete zmietanom v chaose.“

**Svět knihy
Praha '22**

Žijeme pro knihy “
a je to sladké poslání
ve světě upadajícím
a zmítaném nepořádkem,
(Umberto Eco, Jméno růže)
”

sobota 11. 6.

14:00–14:50
HB 303 – Slovensko – Hala B

Posledná barónka alebo slovenské dokumomány z Arga
V preklade Jitího Popioleka Je *Posledná k. & k. barónka* druhou knižkou Silvestra Lavriky, ktorá vykresľuje príbehy slovenskej spoločnosti v 20. storočí na pomedzí fiction a non fiction. Nasleduje autogramiáda v stánku Argo HA 203.
usporiadateľ: Literárne informačné centrum, nakladateľstvo Argo, Slovenský inštitút v Prahe

15:00–15:50
HB 303 – Slovensko – Hala B

Eklektik bastard a kríza po tridsiatke
Sarkasticky ladené príbehy poviedkového komiksu Ivany Gibovej v preklade Lenky Brodeckej vychádzajú zo života súčasných tridsiatnikov, ktorí prežívajú internetovú dospelosť, hoc nemali internetové detstvo. Po prezentácii nasleduje autogramiáda.
usporiadateľ: Literárne informačné centrum, nakladateľstvo Argo, Slovenský inštitút v Prahe

16:00–16:50
HB 303 – Slovensko – Hala B

Podozrivá Zóna
Pátranie po zmysle života na pozadí komiksového príbehu situovaného v tajuplnom priestore medzi Rimavskou Sobotou a Londýnom. Komiks Daniela Majlinga v preklade Ondřeja Kavallira z vydavateľstva Labyrint sa púšťa do nešetrnej hry s detektívnym žánrom.
usporiadateľ: Literárne informačné centrum, nakladateľstvo Labyrint, Slovenský inštitút v Prahe

9.–12. 6. 2022
Výstaviště Praha

27. mezinárodní knižní veletrh a literární festival

čestný host: Itálie

svetknihy.cz

K výroku Umberta Eca budú mať čo povedať aj slovenskí autori, ktorí na festivale predstavia české preklady svojich kníh. Na spoločné stretnutie s nimi sa môžete tešiť v sobotu 11. 6. a vystúpia v nasledujúcom poradí:

Silvester Lavrík: *Posledná barónka*

V historicky motivovanom románe ***Posledná k. & k. barónka*** sa Silvester Lavrík vracia do svojho rodného regiónu Spiša, kde nachádza rodinný príbeh Margity Czóbelovej, poslednej barónky strážskeho kaštieľa. Román nám predstavuje nielen osobné spomienky barónky Czóbelovej, ale tiež strastiplné dejiny podtatranského regiónu od čias svetových vojen až po jeho premenu v ére socializmu. Príbeh pritom v barónke odhaľuje silnú osobnosť, ktorá odvážne a tvrdohlavo dokáže odolávať spoločenským krízam či nepriazni osudu. Lavrík pri písaní románu čerpal priamo z barónkiných denníkov a ďalších dokumentov, preto možno o knihe uvažovať v zmysle žánru dokurománu, ktorý kombinuje historicky doložené fakty s prvkami fikcie. Ako sa to Silvestrovi Lavríkovi v tomto románe podarilo, to sa ho už môžete spýtať priamo na Svěť knihy.

Silvester Lavrík (*1964) sa narodil v obci Spišský Štiavnik. Po štúdiách na Univerzite P. J. Šafárika v Prešove pôsobil ako učiteľ slovenského jazyka a výtvarnej výchovy. V roku 1991 založil Bánovské pokútne divadlo, kde dodnes pôsobí ako jeho kmeňový autor a režisér. Odbor divadelnej réžie absolvoval na bratislavskej VŠMÚ a následne pracoval ako režisér Slovenského rozhlasu v Košiciach i Bratislave. Od roku 2000 pôsobil ako umelecký šéf Mestského divadla v Zlíne, v rokoch 2005–2009 zastával pozíciu riaditeľa Rádia Devín. V súčasnosti ako riaditeľ vedie Základnú umeleckú školu Dezidera Kardoša v Bánovciach nad Bebravou a taktiež ateliér autorského divadla na Divadelnej fakulte VŠMÚ. Na slovenskej literárnej scéne pôsobí ako etablovaný autor už vyše dvoch dekád a jeho knihy boli preložené do viacerých svetových jazykov. ***Poslední barónka*** je už jeho tretí preklad do českého jazyka.

Ivana Gibová: *Eklektik bastard*

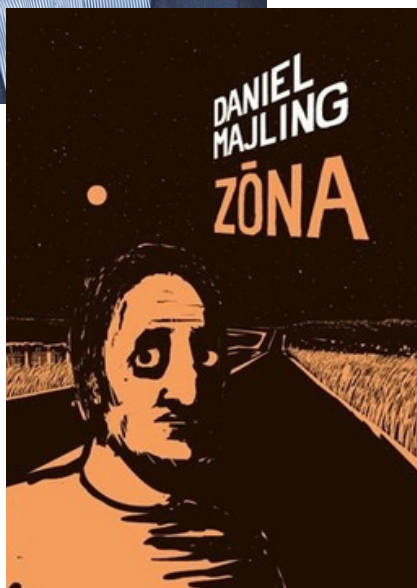
Najnovšia kniha Ivany Gibovej s názvom ***Eklektik bastard*** predstavuje na slovenskej scéne nevšedný autorský počin, keďže text žánrovo spája poviedkovú kompozíciu s vizuálne výraznou komiksovou formou. Samotné príbehy knižky obsahujú životné trampoty dnešných tridsiatnikov žijúcich v Bratislave. Tie sú podávané s mladíckym sarkazmom a humorom, ktorý zľahčuje ťaživé témy, s akými táto generácia musí zápasiť, či už hovoríme o frustrácii z nedostatku sebarealizácie, telesných zmenách spojených s koncom mladosti, práci v korporátnych bublinách či o živote tzv. singles. Navštívte diskusiu s Ivanou Gibovou na Světě knihy a zažijte originálny prejav tejto výraznej slovenskej autorky.

Ivana Gibová (*1985) je autorka pochádzajúca z Prešova, kde vyštudovala odbor Slovenský jazyk a literatúra. Debutovala v roku 2013 zbierkou poviedok *Usadenina*. Nasledovala novela s názvom ***Borderline*** (2014), ktorú do inscenácie adaptovalo slovenské divadlo Stoka a tiež pražské divadlo Někroteatro. Nasledujúca kniha ***Barbora, boch a katarzia*** patrila do nominácie najlepších desiatich slovenských kníh v ocenení Anasoft Litera za rok 2017. Kniha ***Eklektik bastard*** je v poradí už druhou, ktorá autorke vychádza v českom jazyku.

Daniel Majling: *Zóna*

Jedným z ukážkových príkladov dobrého slovenského komiksu je tiež knižný titul **Zóna** slovenského dramaturga a spisovateľa Daniela Majlinga. Zóna označuje tajuplný priestor na juhu Slovenska, u obyvateľstva ktorého sa vyskytuje veľký počet patologických chorôb a častý sklon k samovraždám. Zápletkou knižky sa stáva pátranie hrdinu po svojom starom priateľovi. Príbeh pomaly odкрýva nevšednú záhadu, ktorej súčasťou je miestna knižnica, londýnsky imám, dielo Franza Kafku, ale tiež tradície indiánskeho kmeňa Ute. Detektívny žáner tohto komiksu je, tak ako to už u Majlinga býva patrične zvykom, naplnený suchým humorom a absurdnými momentami, keď v príbehu kontrastuje často trápna banalita s hľadaním životných právd. O komikse, divadle a trpko-smiešnom prežívaní Vám určite rád porozpráva Daniel Majling na Svete knihy.

Daniel Majling (*1980) pochádza z Revúcej. Vysokoškolské štúdium absolvoval v odbore divadelná dramaturgia na VŠMÚ v Bratislave. Po škole pôsobil desať rokov ako interný dramaturg Divadla Andreja Bagara v Nitre a od roku 2014 zastáva dramaturgický post v Činohre Slovenského národného divadla. Vo svojej kariére úspešne adapoval niekoľko hier zo súčasnej i klasickej svetovej a domácej literatúry. Na poli literatúry debutoval komiksom **Rudo** (2014), po ktorom nasledovali ďalšie komiksové príbehy **Zóna** (2018) a **Unesení** (2019). Okrem komiksu vydal tiež zbierku humorných poviedok s názvom **Ruzká klazika** (2017), ktorá sa umiestnila v prestížnej desiatke ceny Anasoft Litera.

OZNÁMENIE

Milí priatelia slovenskej kultúry a umenia, milí čitatelia našich e-bulletinov, vzhľadom na to, že Slovenský inštitút v nastávajúcom období čaká z dôvodu rekonštrukcie budovy sťahovanie do iných priestorov, a následne adaptácia nových priestorov pre potreby našej činnosti, prinášame Vám o to bohatšiu prílohu na letné čítanie v rubrike Jubileá. Pripomeňte si spolu s nami celý rad významných slovenských osobností historického, kultúrno-spoločenského a najmä umeleckého významu.

O novej adrese Vás budeme aktuálne informovať v septembrovom e-bulletine, na našich webových stránkach, a tiež na sociálnych sieťach.

Prajeme Vám krásne prežitie letných mesiacov a tešíme sa na stretnutia s Vami v nových priestoroch Slovenského inštitútu v Prahe na jeseň 2022.

Hlavným mediálnym partnerom Slovenského inštitútu je Český rozhlas.

Zmena programu vyhradená.

ŠPECIÁLNE VYDANIE JUBILEÍ SLOVENSKÝCH OSOBNOSTÍ

75 rokov oslavuje FRANTIŠEK MIKLOŠKO (2. 6. 1947)

zdroj: facebook/f.miklosko

Bývalý predseda Slovenskej národnej rady, aktívny politik porevolučného vývoja na Slovensku, v minulosti disident a člen Tajnej cirkvi František Mikloško oslávi 2. júna významné jubileum 75 rokov. V predrevolučnom období sa venoval aktivitám kresťanskej mládeže, a preto dňa 25. marca 1988 spoluorganizoval tzv. sviečkovú manifestáciu za náboženské slobody a občianske práva v socialistickom Československu. Táto udalosť sa považuje za predohru Nežnej revolúcie z roku 1989.

95. narodeniny MÁRIE KRÁĽOVIČOVEJ (7. 6. 1927)

zdroj: zurnal.pravda.sk

V júni sa dožíva úctyhodného jubilea slovenská herečka Mária Kráľovičová, ktorej dlhoročnú profesionálnu umeleckú cestu si nemožno predstaviť bez organického spojenia s poéziou. Pritom treba zdôrazniť, že jej herectvo sa vyvíjalo od lyrického typu k plnokrvným charakterovým postavám. Vynikala tak v tragických úlohách ako v komediálnych kreáciách. Začínala v martinskom divadle, kde iba v priebehu dvoch rokov vytvorila štrnásť postáv. Dôležitý úspech sa dostavil práve v Prahe na Divadelnej žatve, kde získala titul Talent roka za stvárnenie Aničky v inscenácii Tajovského hry *Ženský zákon*. O polstoročie neskôr jej v rovnakej hre pripadla úloha Dory Chomútskej, ktorú stvárnila v jej rodnom záhoráckom dialekte. Po prestupe do Slovenského národného divadla v roku 1948 si najviac porozumela s režisérom Jozefom Budským. Ikonickou postavou týchto čias bola jej Marína v rovnomennej inscenácii zdramatizovanej Sládkovičovej poézie. Od tohto okamihu ju čakali stovky divadelných, televíznych a filmových postáv. Medzi nimi nechýbala Shakespeareova Júlia, Ofélia, či komediálna postava pani Fordová, Hviezdoslavova Salome, Schillerova Amália, Brechtova Virginia, Arbusovova Vala, Čechovova Sára z *Ivanova* aj Ranevská z *Višňového sadu*, Maggie Arthura Millera z inscenácie *Po páde*, Iwaszkiewiczova George Sandová, či Cocteaova Ona a mnohé ďalšie. V 80. rokoch intenzívnejšie spolupracovala s režisérom Milošom Pietorom (*Vojnická v Platonovovi*, *Anna Andrejevna v Revízorovi*). K jej osemdesiatinám jej SND venovalo hru *S mamou Táne Kusej* v réžii Romana Poláka, kde vytvorila postavu Terézie Klimovej, za ktorú bola nominovaná na divadelné ocenenie DOSKY. Za svoju umeleckú tvorbu získala celý rad ocenení.

100 rokov od narodenia JÁNA MATHÉHO (14. 6. 1922 – 5. 6. 2012)

zdroj: teraz.sk

V júni si pripomíname storočné výročie narodenia jedného z najvýraznejších predstaviteľov povojnového slovenského sochárstva Jana Mathého (*14. 6. 1922). Tento významný rodák z Košíc vyštudoval v rokoch 1945 – 1950 sochárske umenie na Akadémii výtvarných umení v Prahe. V umeleckej tvorbe sa venoval predovšetkým téme ľudského života a aspektom zrodu, hodnoty a ochrany potomkov. Po ťažkej autonehode v roku 1967 bol niekoľko týždňov v umelom spánku, čo spôsobilo, že sa mnohé veci musel učiť od začiatku. Napriek tomu v umeleckej tvorbe pokračoval až do konca svojho života v roku 2012. Viac ako desiatka jeho sôch dodnes zdobí verejné priestory jeho rodných Košíc. Slovenský inštitút v roku 2003, po otvorení nových priestorov na Jilskej ulici realizoval jeho retrospektívnu výstavu pri príležitosti dožitých 80. narodenín.

80. narodeniny Mily Haugovej (14. 6. 1942)

zdroj: postoj.sk

Podľa mnohých najlepšia slovenská poetka súčasnosti slávi 14. júna významné jubileum 80 rokov. Mily Haugová sa narodila v roku 1942 v Budapešti, v detstve sa však jej domovom stali viaceré mestá južného Slovenska. V rokoch 1951 – 1953 bol z politických dôvodov väznený jej otec. Absolvovala Vysokú školu poľnohospodársku v Nitre a neskôr pôsobila aj ako stredoškolská učiteľka. V čase okupácie Československa vojskami Varšavskej zmluvy emigrovala do Kanady, do normalizačného Československa sa však po roku vrátila. Prestažovala sa do Bratislavy, kde žije a tvorí dodnes. Debutovala v roku 1980 zbierkou básní *Hrdzavá hlina*. Pre jej autorskú poetiku je charakteristická reflexia nad každodenným životom, rodinnými a partnerskými vzťahmi a ich krehkosťou. Tieto témy sú výrazne lyrizované z pozície ženského subjektu intenzívne prežívajúceho najmä erotický aspekt intímneho vzťahu. Umelecké texty Mily Haugovej sú tiež do veľkej miery inšpirované výtvarným umením, konkrétne hrou farieb a svetla, a zároveň často obsahujú uvažovanie nad hodnotovými protipólmi v živote človeka. Poetka sa venuje tiež umeleckému prekladu a za svoju básnickú tvorbu získala celý rad ocenení, z tých najvýznamnejších možno spomenúť Cenu Dominika Tatarku z roku 2013 za knihy *Cetonia aurata* a *Tvrdé drevo detstva*.

80. výročie úmrtia Jozefa Gabčíka (8. 4. 1912 – 18. 6. 1942)

zdroj: pinterest.com

Tento rok si až trikrát pripomíname pamiatku Jozefa Gabčíka, ktorý sa narodil pred 110 rokmi, 8. apríla 1912, v Poluvsí v okrese Žilina. Pred 80 rokmi bol účastníkom hrdinskej operácie Anthropoid, ktorej cieľom bol atentát na Reinharda Heyndricha. A žiaľ, 18. 6. si pripomíname aj 80. výročie jeho úmrtia. Hoci tretí z najmocnejších mužov nacistického Nemecka, veliteľ Gestapa a spoluvorca holokaustu, atentát prežil, výbuch mu spôsobil vážne zranenia, ktorým po niekoľkých dňoch v nemocnici podľahol. Slovák Jozef Gabčík a Čech Jan Kubiš predstavovali dvojicu odbojárov, ktorá sa mala vysadiť pri Plzni, v skutočnosti však dosadli na zem len dvadsať kilometrov od Prahy. Navyše J. Gabčík sa pri páde zranil. Zachránil ich spolupracovník ilegálneho odboja, ktorý im zabezpečil policajné prihlášky a pracovné knižky s falošnými menami. Niekoľko mesiacov sa potom s falošnými identitami (Jozef Gabčík ako Zdeněk Vyskočil) pohybovali po Protektoráte, kým nenastala tá pravá chvíľa. Po smrti Heydricha bola na páchatelov atentátu vypísaná odmena 10 miliónov korún (1 milión ríšskych mariek). Ako je dobre známe, ich posledným úkrytom bol pravoslávny Kostol Cyrila a Metoda v Prahe. V nerovnom boji s nemeckou presilou si napokon vpálili do tela posledné náboje. Stalo sa tak pred 80 rokmi, 18. 6. 1942.

370. výročie narodenia Jána Brokoffa (23. 6. 1652 – 28. 12. 1718)

zdroj: wikipedia.cz

S radosťou si pripomíname tiež 370 rokov od narodenia barokového sochára Jána Brokoffa. Rodák zo Spišskej Soboty sa preslávil hlavne svojím pôsobením v Prahe, do ktorej zavítal po prvýkrát v roku 1675. Pôsobil na viacerých miestach najmä v západných Čechách a v roku 1692 sa usadil v pražskom Starom Meste. Tu si otvoril dielňu na rohu Sokořepky a Uhelného trhu v blízkosti dnešnej ulice Národní třída. Medzi najznámejšie dielo Jána Brokoffa patrí socha sv. Jána Nepomuckého na Karlovom moste. Brokoff vytvoril pre pôvodnú výzdobu mostu aj ďalšie sochy, avšak tie čakali už iný osud. Súsošie Pieta bolo v roku 1859 presunuté do nemocnice Milosrdných sestier sv. Karola Boromejského, kým sochy Svätý Jozef a Krst Krista boli zničené počas revolúcie v roku 1848 a zachovali sa z nich len torzá, ktoré sú dnes uchované v Lapidáriu Národného múzea v Prahe. Ján Brokoff spolu so svojimi synmi vytvoril tiež barokovú výzdobu pre Toskánsky palác na pražských Hradčanoch, kde v súčasnosti sídli Ministerstvo zahraničných vecí Českej republiky.

Nedožitá 75. narodeniny Igora Dibáka (5. 7. 1947 – 8. 2. 2021)

zdroj: rtvs.sk

Igor Dibák, žiak Jána Cikkera, zasvätil život komponovaniu a predovšetkým profesionálnej hudobnej osvete. Patril ku generácii slovenských skladateľov, ktorí do hudobného života vstupovali s odlišnou tvorivou poetikou voči avantgardnej orientácii svojich predchodcov. Osvojil si tradície hudobnej moderny a inšpiroval sa klasickými osobnosťami európskej hudby prvej polovice 20. storočia. Jeho kompozičná tvorba zasiahla takmer do všetkých druhovo-žánrových okruhov. Mimoriadne miesto v jeho umeleckej aktivite zaujíma rozsiahla inštruktívna tvorba pre deti a mládež. Bol zástancom Orffovej školy a tiež autorom viacerých teoretických prác – *Nebojme sa improvizácie*, *Metodika hry na ľahko ovládateľné nástroje* (spoluautorka O. Pavlovská), *Učebné osnovy improvizácie* a i. Za skladbu *Divertimento op. 16* pre sláčiky získal Cenu Jána Levoslava Bellu.

100. výročie narodenia Hany Ponickéj (15. 7. 1922 – 21. 8. 2007)

zdroj: teraz.sk

Hana Ponická bola slovenská prozaička, zvlášť autorka literatúry pre deti a mládež, prekladateľka, publicistka. Ale dnes by sme povedali, že aj obetavá občianska aktivistka a disidentka. V osobnom živote bývalá manželka spisovateľa Štefana Žáryho, básnika Jána Kostru a vojenského historika Jaroslava Šolca. Narodila sa 15. júla 1922 v obci Halič pri Lučenci. Zmaturovala v roku 1940 na dievčenskom gymnáziu v Bratislave. Pred vypuknutím Slovenského národného povstania študovala medicínu na Lekárskej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave. V roku 1945 sa prihlásila za dobrovoľnú ošetrovatelku Červeného kríža na hlavnej stanici v Bratislave, kde prijímali a ošetrovali väzňov z koncentračných táborov, ktorých privádzali vlakové súpravy. Medicínu už nedoštudovala. V rokoch 1948–1950 žila v Ríme, kde pracoval jej manžel Štefan Žáry ako dopisovateľ ČTK.

Po návrate do Bratislavy bola redaktorkou, v rokoch 1954–1977 pôsobila ako profesionálna spisovateľka, prekladateľka a publicistka. V roku 1956 sa zúčastnila na známom zjazde českých a slovenských spisovateľov v Prahe, kde podporila Jaroslava Seiferta a Dominika Tatarku, ktorí tu vystúpili s požiadavkami na väčšiu slobodu umeleckej tvorby a s kritikou pomerov v súvislosti s nedávnymi politickými procesmi. V roku 1969 sprevádzala snúbenicu M. R. Štefánika Giulianu Benzoni na jej návšteve Slovenska (v Košariskách, v Brezovej pod Bradlom, v Martine). Po roku 1972 musela odísť zo Smeny, kde dovtedy pracovala, a časom dostala zákaz publikovať. Neskôr sa presťahovala do dediny Lukavica, kde bola v rokoch 1977–1989 ako disidentka sústavne sledovaná. Keď jej odobrali cestovný pas a začala ju prenasledovať a vypočúvať Štátna bezpečnosť, nadviazala kontakty s českými prenasledovanými spisovateľmi a publikovala fejtóny v samizdatovej pražskej edícii *Petlice*. Spolupracovala tiež so zahraničnou rozhlasovou stanicou Slobodná Európa, kde ako jej posledné príspevky odvysielali seriál s názvom *Od začiatku až do konca* (o M. R. Štefánikovi). Za odpor proti praktikám komunistického režimu bola v septembri 1989 postavená pred súd spoločne s M. Kusým, J. Čarnogurským, V. Maňákom a A. Seleckým. V novembri 1989 boli všetci postupne oslobodení. Po roku 1989 sa vrátila k publikačnej činnosti. Zomrela 21. augusta 2007 v Banskej Bystrici, pochovaná je v rodnej Haliči.

Nedožitá 95. narodeniny Miroslava Válka (17. 7. 1927 – 27. 1. 1991)

zdroj: zurnal.pravda.sk

„Diabolský analytik.“ Týmito slovami charakterizoval popredného slovenského básnikaa politika 20. storočia literárny vedec a historik Milan Hamada. Miroslav Válek sa narodil 17. júla 1927 v Trnave. Študoval na Vysokej obchodnej škole v Bratislave, pričom štúdium zo zdravotných dôvodov nedokončil. V 50. rokoch pracoval v redakciách viacerých časopisov. V roku 1957 v *Mladej tvorbe*, kde neskôr pôsobil ako šéfredaktor (1962 – 1966). Spolu so Stanislavom Šmatlákom založili časopis *Romboid* (1966). Aktívny bol aj v inštitucionálnej rovine. V rokoch 1967 – 1968 ako predseda Zväzu slovenských spisovateľov, v rokoch 1969 – 1988 ako dlhoročný minister kultúry Slovenskej socialistickej republiky, v rokoch 1976 – 1989 ako poslanec Slovenskej národnej rady.

Na cestu básnika sa vydal už v mladosti. Knižne debutoval zbierkou *Dotyky* (1959) a v krátkosti nato vydal *Príťažlivosť* (1961), *Nepokoj* (1963) a *Milovanie v husej koži* (1965). Po dlhšej odmlke sa vrátil na kultúrnu scénu zbierkami *Súvislosti* (1973), *Štyri knihy nepokoja* (1975), *Slovo* (1976), *Z vody* (1977), *Zakázaná láska* (1977) a *Básne* (1983). Vo svojej tvorbe neopomenul ani detského čitateľa.. Spomenúť možno *Kúzla pod stolom* (1959), či *Do Tramtárie* (1970). Fanúšikom slovenskej hudby zaiste neuniklo zhudobnenie jeho poézie Miroslavom Žbirkom, Mariánom Vargom, Pavlom Hammelom a Richardom Müllerom. Návštevníci kín mali príležitosť zoznámiť sa s Miroslavom Válkom v dokumentárnom filme *Válek* (2018) v réžii Patrika Lančariča. Miroslav Válek, básnik a komunistický politik. Nevšedné spojenie, pre ktoré sa často stával terčom kritiky, hoci počas tzv. normalizácie držal ochrannú ruku nad mnohými umelcami. V mnohom vyčnieval z radu. Na Bratislavskú lýru pozval americkú speváčku Joan Baezovú, ktorá z pódia pozdravila Václava Havla. V *Rudom práve* kritizoval normalizáciu ako „*doktrinárstvo, ktoré nás prišlo draho*“. Zároveň bol tým, kto nariadil zásah proti tzv. sviečkovej manifestácii v marci 1988 v Bratislave. Svoj postoj k umeniu charakterizoval slovami: „*...má byť ako živel. Má ukazovať aj to dobré, aj to zlé, ale myslím si, že nemá viesť k pesimizmu, k beznádejnosti a k vedomiu, že žiť nemá význam. Naopak, umenie má skôr pozdvihovať človeka a pri tom všetkom sa nemá vyhýbať temným stránkam v živote.*“

- im -

Nedožitý 90. narodeniny Rudolfa Filu (19. 7. 1932 – 11. 2. 2015)

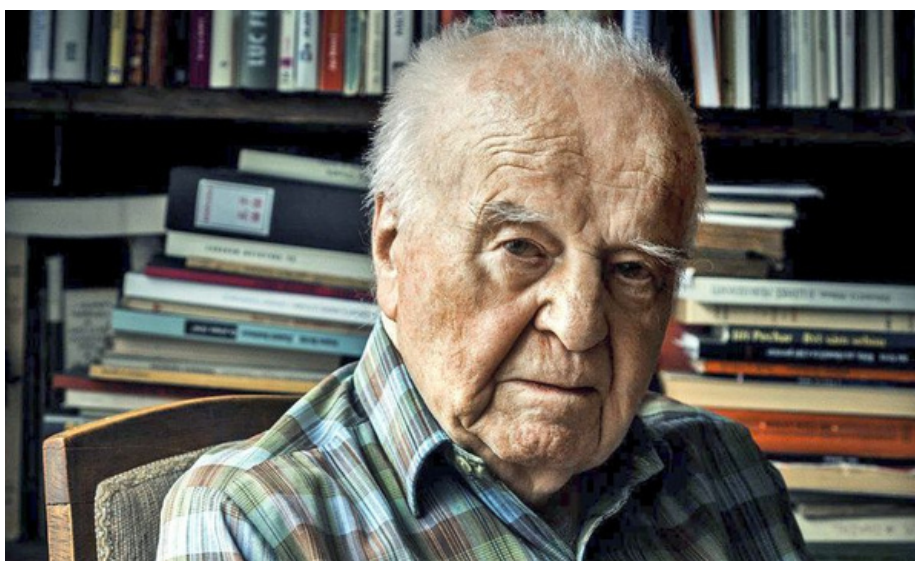

zdroj: zurnal.pravda.sk

Narodil sa v Pířbrami na Morave. Najskôr študoval v Brne a vďaka vysokoškolskému štúdiu v Bratislave sa Slovensko stalo jeho hlavným domovom a pôsobiskom. Je ikonickým maliarom predovšetkým druhej polovice 20. storočia. Zároveň jeho najväčšie zásluhy spočívajú v pedagogike, kde vynikal širokou rozhladenosťou v dejinách a filozofii umenia. Ako jeden z najvýznamnejších výtvarných pedagógov na Slovensku bol desaťročia spojený so strednou Školou umeleckého priemyslu, kde ovplyvnil desiatky špičkových slovenských umelcov. K jeho nasledovníkom patrili napr. Vladimír Kordoš, Milan Bočkay, Marián Meško, Otis Laubert, Marián Mudroch, Klára Bočkayová, Dezider Tóth, Igor Minárik, Ladislav Čarný, Daniel Fischer, z mladších Matej Krén, ale aj predčasne zosnulý scénograf Aleš Votava.

Vo svojich začiatkoch vystavoval so skupinou Mikuláša Galandu (Galandovci), ale aj s Parabolou v Brne a v Olomouci. Medzi jeho najvýznamnejšie výstavy v 60. rokoch patrili tie, ktoré realizoval v Bratislave, Brne a v Prahe. V zahraničí, ešte pred obdobím tzv. normalizácie, vystavoval na V. bienále v San Marine či na IV. bienále mladého umenia v Paríži. Pre jeho maliarske majstrovstvo je príznačná „atmosféra malby“. Venoval sa aj asamblážam či frontážam. Neskôr ho fascinoval proces vrstvenia farebných hmôt a stekania farieb. Aj po páde tzv. železnej opony kládol v malbe dôraz na jej elementárnosť, s využitím „osobitého lyrizmu a zmyslu pre kultiváciu ľudskej senzibility“. V 90. rokoch stál pri zrode Skupiny A-R a pokúsil sa o jej definovanie v rôznorodosti. Slovenský inštitút realizoval v roku 2021 výstavu tejto skupiny, kde boli zastúpené tiež diela Rudolfa Filu (Skupina A-R a Rudolf Fila pre Etienna Cornevina). Výstava inšpirovala aj Francúzsky inštitút v Bratislave k jej reinštalácii v tom istom roku.

100. výročie narodenia Alberta Marenčina (26. 7. 1922 – 9. 3. 2019)

zdroj: litcentrum.sk

Albert Marenčin bol všestranná umelecká a intelektuálna osobnosť, ktorá sa zapísala predovšetkým do dejín slovenskej literatúry, filmu a výtvarného umenia. Začínal ako novinár. Štipendijné štúdium na parížskej Sorbonne ho osudovo nasmerovalo k frankofónnej kultúre. Prvým konkrétnym výsledkom bol týždenník *Parallèle 50* (pôvodne dvojmesačník – spoločná francúzsko-československá publikácia dvoch asociácií Československo-Francúzsko a Francúzsko-Československo). Týždenník sa neskôr stal „najlepšie informovaným periodikom o Strednej Európe“, žiaľ, už ako vitrína komunistických úspechov. Albert Marenčin nakrátko zaujal miesto na sekretariáte ministra zahraničných vecí Vladimíra Clementisa v československej vláde. Od roku 1949 sa však v Československom štátnom filme v Bratislave na Kolibe prepracoval od lektora, dramaturga, scenáristu až na vedúceho 1. tvorivej skupiny Slovenskej filmovej tvorby, kde vznikali najzaujímavejšie filmy 60. rokov. Zároveň prednášal na Vysokej škole múzických umení a poučený európskou modernou, predovšetkým francúzskym surrealizmom, viedol Seminár moderného umenia.

Na prahu tzv. normalizácie stratil obe pozície. Od roku 1974 bol však podľa Ústavu pamäte národa evidovaný v spisoch ŠtB ako spolupracovník. Až do odchodu do dôchodku pôsobil v Slovenskej národnej galérii, kde viedol Kabinet insitného umenia a orientoval sa predovšetkým na frankofónny svet. Od roku 1965 bol členom patafyzického hnutia v Paríži, od roku 1977 členom Skupiny českých a slovenských surrealistov. V roku 2003, keď francúzsky divadelný režisér parížskeho divadla Théâtre Molière Michel de Maulne založil frankofónny festival Capalest v Banskej Štiavnici, Albert Marenčin sa stal jeho prezidentom. Spomedzi publikačnej činnosti spomeňme monografiu o Júliusovi Jakobym Košický pustovník (1988), autobiografickú koláž Nikdy a Návraty na Muráň (1996), či knihu esejí Kacírske myšlienky (2016). Vydavateľstvo autorovho mladšieho syna Alberta Marenčina PT vydáva v roku 2022 knihu Ľudská totalita pripravenú na základe pozostalosti Alberta Marenčina, jeho denníkových záznamov, myšlienok, úvah i nápadov, a to predovšetkým z rokov 1996–2017.

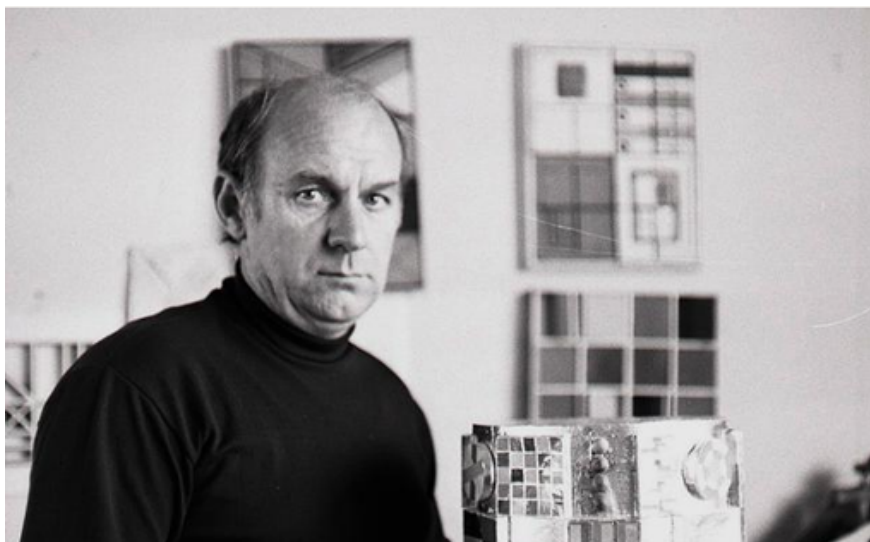
Nedožitý 90. narodeniny Miloša Urbáška (28. 7. 1932 – 14. 7. 1988)

zdroj: urbasek.com

Deväťdesiate narodeniny by oslávil aj neprávom polozabudnutý výtvarný umelec Miloš Urbásek, ktorý v rámci slovenskej výtvarnej scény predstavoval ojedinelý zjav. Venoval sa nefiguratívnemu umeniu, ktorého výstavy dokonca sám organizoval (napr. Konfrontácie, 1961, Bratislava). V 60. rokoch realizoval koláže z plagátov, z reprodukcí a z písmen. Jeho tvorba bola neskôr založená na syntéze lettrizmu, pop artu a princípov kinetického umenia. Rovnako aj on vystavoval pred pádom železnej opony v zahraničí, dokonca viackrát v západnom Nemecku. Pádu komunistického režimu sa však nedožil.

100. výročie narodenia Alojza Klima (3. 8. 1922 – 12. 10. 2000)

zdroj: tasr.sk

Aloiz Klimo po štúdiu na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave pokračoval na Akadémii výtvarných umení v Prahe. Po roku 1956 sa zúčastňoval na zahraničných výstavách, vrátane Biennale v Benátkach. Na jednej strane je autorom viacerých monumentálnych prác pre architektúru (napr. Strojnícka fakulta SVŠT v Bratislave), na druhej strane sa periodicky venoval ilustráciám, prevažne detských kníh, za ktoré získal viacero ocenení. Ludové umenie ako inšpiračný zdroj poznačilo jeho kresbu. Časom sa najviac odovzdal grafike, v ktorej sa najintenzívnejšie rozvíjal. V prvej fáze v nej prevládala až kaligrafická znakovosť vecí a dejov, v druhom období kládol dôraz na „kontrastnú lineárnu skladbu lapidárnym rezom siluetových tvarov“. Čoraz viac pri tom používal montážne postupy a asamblážovú skladbu rozličných materiálov. V roku 1970 reprezentoval Československo na EXPO '70 v japonskej Osake. Jeho dielo je zastúpené v zbierkach českých, slovenských, ale aj zahraničných galériách.

5. výročie úmrtia Mariána Vargu (29. 1. 1947 – 9. 8. 2017)

zdroj: wikipedia.sk

Dňa 9. augusta si pripomenieme päť rokov od úmrtia významného slovenského hudobníka a skladateľa Mariána Vargu. V rozsiahlej škále jeho produkcie sú rôzne žánre od vážnej hudby, cez rock, improvizáciu až k experimentálnym skladbám. V roku 1967 sa stal členom slovenskej skupiny Prúdy, s ktorými nahral legendárny album slovenskej popovej hudby s názvom Zvoňte, zvonky. O dva roky na to už založil vlastnú skupinu Collegium Musicum, ktorá sa dodnes považuje za pilier česko-slovenskej rockovej hudby. Od rozpadu kapely v roku 1979 sa venoval hlavne sólovým projektom a experimentovaniu. Knihu o tvorbe tohto všestranného muzikanta s názvom *O cestách, ktoré nevedú do Ríma* napísal Peter Uličný.

155 rokov od narodenia Vavra Šrobára (9. 8. 1867 – 6. 12. 1950)

zdroj: noveslovo.sk

Vavro Šrobár je významná a zároveň nejednoznačná postava slovenských i česko-slovenských dejín. Pôvodným povoláním lekár sa osudovou zhodou okolností stal v roku 1918, takpovediac v okamihu vzniku Československa, najvýznamnejším slovenským politikom – ministrom s plnou mocou pre správu Slovenska. Inými slovami, mal zásluhy na vzniku Československej republiky a vo svojej prvej funkcii sa postaral o odchod vojsk Maďarskej republiky rád zo Slovenska. Vavro Šrobár sa zaslúžil aj o budovanie a rozvoj Slovenska, keď napríklad stál pri zrode myšlienky, aby sa po vzore pražského Národného divadla založilo Slovenské národné divadlo.

Napokon ale nevzniklo z potrieb národa „zdola“, ale na základe politického rozhodnutia „zhora“, ktoré bolo správne, no zároveň nedomyslené, pretože skutočné naplnenie slovenského národného divadla sa začalo realizovať až v roku 1932, keď vznikla samostatná Slovenská činohra. Osobnosti Šrobára je venovaná monografia slovenského autora historickej literatúry Ľubomíra Olacha *Vavro Šrobár – osudové prevraty 1918 – 1944 – 1948*, z ktorej čerpal aj český autor historickej literatúry Pavol Kosatík pri písaní jedinečnej publikácie o Slovensku – *Slovenské stololetí*. Tá vyšla na sklonku roku 2021 a na začiatku tohto roku ju prezentoval tiež Slovenský inštitút v Prahe. Obe publikácie vám odporúčame.

200 rokov od narodenia Jána Kalinčiaka (10. 8. 1822 – 16. 6. 1871)

zdroj: wikipedia.sk

Podobne ako u Andreja Sládkoviča, či ešte viac Janka Kráľa, aj v jeho tvorbe nachádzame prvky romantického titanizmu. Predovšetkým sa však venoval próze, ktorá v prevažnej väčšine obsahovala autobiografické črty. Častým motívom v jeho diele bol spor medzi osobným a nadosobným. Na historickom pozadí zobrazoval ľudské vášne a drámy spojené s konfliktom jednotlivca so spoločnosťou. Z básní pripomeňme napríklad *Moju mladost*, z prózy *Povesti Jána Kalinčiaka*, ale aj *Vlastný životopis*. Jeho historické povesti, ako napríklad *Milkov hrob* a *Pút lásky* či politická humoreska *Reštavrácia*, paria dodnes do kánonu klasickej slovenskej literatúry. V kriticko-teoretickej práci sa venoval predovšetkým tvorbe Štúrovcov. V rokoch 1846–1858 pôsobil ako riaditeľ gymnázia v Modre, v rokoch 1848–1869 zase v nemeckom evanjelickom gymnázium v Těšíne. V rokoch 1870 – 1871 vydával a redigoval literárny mesačník *Orol*.

100. výročie narodenia Vladimíra Mináča (10. 8. 1922 – 25. 10. 1996)

zdroj: teraz.sk

V auguste uplynie 200. výročie od narodenia slovenského spisovateľa, literárneho kritika a pedagóga Jána Kalinčiaka. Tento obrodenecký autor sa narodil v obci Horné Záturčie, dnes integrálne včlenenej do mesta Martin. Ako mnohí jeho rovesníci aj on pôsobil ako učiteľ (filozofie) a ako mnohí jeho generační literárni druhovia aj on začal písať v češtine. Najväčší vplyv naňho malo však stretnutie so Štúrovcami, osobitne s Ludovítom Štúrom, s ktorým ho viazalo osobné priateľstvo. Rozchádzali sa však v názore presadzovanom Štúrom o potrebe podriaadiť osobný život službám národa. Vďaka duchovnému vplyvu štúrovskeho hnutia ho zároveň radíme medzi prvých autorov, ktorí začali písať v štúrovskej spisovnej slovenčine. Jeho historická povesť *Milkov hrob* je vôbec prvé prozaické dielo písané v novom kodifikovanom jazyku.

Celé storočie už prešlo od narodenia slovenského spisovateľa Vladimíra Mináča. Prozaik, esejista, filmový scenárista, ale tiež politický činiteľ sa narodil 10. augusta 1922 v obci Klenovec v okrese Rimavská Sobota. Po gymnáziu absolvoval odbor nemčina – slovenčina na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského. Významnou skúsenosťou jeho mladosti bola aktívna účasť v Slovenskom národnom povstaní, ktorého tému vložil aj do svojich literárnych textov (román *Smrť chodí po horách* či trilógia *Generácia*). Počas bojov ho v roku 1944 nemecká armáda zatkla a bol dokonca internovaný v koncentračných táboroch Mauthausen a Dachau.

V povojnových rokoch vnímal SNP nielen ako zlomový okamih národných dejín, ale tiež ako mravné východisko pre celé smerovanie spoločenského vývoja. Jeho kritické historické eseje, najmä Dúchanie do pahrieb, zostávajú dodnes predmetom diskusií, keďže v nich kriticky označoval Slovákov za národ s holubičou povahou. Kontroverzným zostáva dodnes aj jeho politické pôsobenie, pretože v období tzv. normalizácie pôsobil ako riaditeľ Matice slovenskej, čím jasne podporoval pretrvanie komunistického režimu. V roku 1989 odmietol prijať idey Nežnej revolúcie, pričom v rokoch 1990 – 1992 ešte zastával poslanecký mandát vo Federálnom zhromaždení. Zomrel 25. októbra 1996 v Bratislave.

75. narodeniny Mariána Lapšanského (21. 8. 1947)

zdroj: wikipedia.sk

Marián Lapšanský tvoril spolu s Petrom Toperczerom, s ktorým ho spájalo osobné i umelecké priateľstvo, dvojicu najvýraznejších predstaviteľov slovenskej pianistickej scény. Obaja dlhodobo koncertne a pedagogicky pôsobili aj v Prahe. Lapšanského umelecká kariéra predstavovala nielen sólového klavírneho interpreta, ale aj profesionálneho a vnímavého sprevádzajúceho partnera na klavíry mnohých vrcholných európskych speváckych osobností (medzi inými aj Petra Dvorského, Gabrielu Beňačkovú, Petra Schreiera, Jelenú Obrazcovovú) na ich recitáloch. Pedagogicky pôsobil na hudobných akadémiách okrem Prahy samozrejme aj v Bratislave a v Banskej Bystrici. V roku 2004 sa stal generálnym riaditeľom Slovenskej filharmónii v Bratislave, kde pôsobil osemnásť rokov. Z prínosom v rámci jeho éry treba osobitne vyzdvihnúť napríklad to, že do pôsobnosti Slovenskej filharmónie navrátil medzinárodný festival Bratislavské hudobné slávnosti, alebo náročnú rekonštrukciu Reduty.